

ORADEA-MARE (NAGYVÁRAD)
21 Sept. st. v.
Dumineca 3 Octomb. st. n.

Va esi joi'a si duminéc'a.
Redactiunea în
Közép-utca nr. 395.

Nr. 72.

ANUL XVI.

1880.

Pretiuł pe unu anu 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$ de anu 5 fl.; pe $\frac{1}{4}$
de anu 2 fl. 70 cr.
Pentru Români'a 2 galbeni.

Andrieu Mocsonyi de Foen.

(Vedi portretul în nr. 64.)

(Urmare.)

Andrieu va să ȃica a fost al doile fiu a lui Ioane Mocsonyi de Foen. El și-a terminatu studiele la universitate din Pesta — pân' la 1831, ca studentu și respective juristu precelentu, a fost apoi introdusu mai ăntăiu în economi'a rurala, la moși'a parintésca Foen, în Banatu; deja înse la anul 1836 îl vedemu numitu de v.-notariu al comitatului Torontal, devotându-se cu totu zelul spiritului seu înfocatu vietii și activității constituționale-comitatense. La 1843 dănsul devine alesu de proto-jude districtualu, și cu acésta se avănta iute la rolul de factoru în comitatu. Prin vivacitatea și agerimea sa, prin manierele sale nobile, prin rar'a amabilitate a sa cătra toti și pentru toti, dănsul rapeseu cu sine pe noblet'i'a rurala mai vėrtos, și o conduce cum i place, astfel atragēndu atențiunea comuna asupra-si.

Lupt'a cea mare, ce dela 1836 și 1840 pornise prin tōta țēr'a, între spiritul cel nou al — pseudo-liberalismului englesu, amestecatu cu principiile democrației franceze, și între conservatismul istoricu, aristocraticu, inpenatu și acésta cu puține principie progresistice, împrumutate totu din străinătate, acésta lupta în comitate mai vėrtos, eră fōrte înverșunata, și tōte spiritele cugetătorie erau înrolate într'ens'a. Astfel se prepară — revoluțiunea; iēr d'alta parte, politic'a guvernamentală se sfortiă a pune stavila liberalismului, care pré desu identificându-se cu radicalismul, mereu ocupă terenu în ămile masei poporului. Deja jumetate dintre comitate erau în posesiunea liberalilor și radicalilor. Torontalul, acéstu comitatu dintre cele mai mari și puternice ale țerii, numai Mocsonyescii și anume protojudele Andrieu de Mocsonyi, l'a pastratu conservatismului progresistu, susținēndu acésta, în deplina armonia cu toti frati si și cu tradițiunile familiei sale, că — genuinul progresu trebuie să fia succesivu, moderatu, istoricu, dēca este ca să prinda radeține, să fia durabilu și folositoru patriei și națiunei; mai departe că — atare progresu trebuie introdusu nu în contra, ci cu consentiemēntul factorilor de statu, pentru tōte clasele și popōrele de o potrivă. Andrieu de Mocsonyi, conform temperamentului seu, mergea oblu pe acésta cale, cucerindu iute, desconsiderându ori-ce pedecă; pe când frate-seu Petru pasiă mai moderatu, cu precauțiuni, ca unu adeveratu diplomatu.

Primul mare triumfu ce seceră agerul geniu al lui Andrieu fu — că la 1847, cu ocasiunea alegerilor pentru diet'a țerii, convocata pe tōmna la Poșon, acōse alesu pe frate-seu Petru de reprezentantu și înca de reprezentantu primariu al Torontalului, al acéstu comitatu

ce numeră aprōpe 400,000 de suflete, Nemti, Sērbi, Magiari, Români, Croati, Bulgari, Slovaci și Francesi. Unu succesu suprinătoriu pentru tōta țēr'a!

Astfel se întrodusera acéste dōue spirite române — în lupt'a politica, pe care, dēca eră cine să-i spriginésca și de prin alte părți, ei trebuia s'o domineze până la finitu, și — revoluțiunea dela 1848/9, conflictu între Ungari'a și Austri'a, între magiari și dinastia, între popōrele nemagiare, specialminte între Români cu Magiarii — dōra că se puteau evitá; Româtimea în acésta patria a ei se avăntá la locul ce-i compete — dupa vechimea, numerul, însemnateea politica, cu unu cuvēntu — întrēga valōrea ei. Dar — durere, încercările fratilor Petru și Andrieu de Mocioni, cu cât mai vėrtos se complică și esagerá lupt'a, cu atât mai multu rămăneau isolate; întocmai ca și cu 20 de ani mai târđiu, luptele nepotilor lor de sora, Alesandru și Eugeniu! Firesce, parasiți cei'a atunci, iēr cesti'a mai apoi, numai din caus'a nepriceperei și slabițiunei acelora, cari tocmai aveau totu interesul și detori'a de a-i sprigini!

Din norocire, dupa esperiintțele de mii de ani, istori'a și viet'i'a unui poporu — nu se decide definitiv prin nepriceperea, slabițiunea și caderea unei séu altei generațiuni; prin atari numai suferintțele unui atare poporu se prelungescu. Pentru noi Români, geniul naționalu cel ce a produsu de repetite ori, în diferite periode — fōrte mari și luminate, iēr va mai produce, de buna séma și în mesura mai mare, și între împregūrări mai favorabile. Apoi patfani'a este șcōl'a popōreleor, a celui român mai vėrtos.

Invingēndu ideile și pornirile revoluționare în țera, Andrieu de Mocsonyi și cu frati si remasera consecinti și firmi, lângă monarchia și dinastia, suferindu persecuțiuni și daune — ca și națiunea întrēga.

Dupa devingerea și trântirea la pamēntu a revoluțiunei, toti ochii Românilor buni, specialminte acelor din Ungari'a și Banatu, se ațintirea asupra celor doi frati Mocionesci, Petru și Andrieu. Cel d'ăntăiu, îndata dupa suirea la tronu a junelui imperatu Francisc Iosif, în decemvre 1849, fusese chiamatu de ministrul conte Stadion, ca barbatu de încredere al Românilor la Viena, pentru d'a representá si aperiá tōte interesele naționale; iēr Andrieu și cu frati si ceialalti, lucră jos prin poporu la formarea unei opiniuni publice, române, firme și lamurite. Reposându contele Stadion și locul seu în ministeriul imperatescu ocupându-l Bach, speranțele Românilor suferira o lovitura de mōrte. Bach, omu redicatu prin revoluțiune — din nimic'a la putere, precum ănsusi a tradatu caus'a poporului pentru unu blidu de linte, de asemenea credea a satisface pe popōrele binemeritate de tronu și patria, prin câte unu

osu de rosu, aruncatu conducetorilor lor, ca — să astupe acestora gurele. Astfel înca dela începutul anului 1850, pe când pe Petru și cu ceilalți barbati de încredere și deputati ai Românilor din Bucovin'a, Banatu, Ungari'a și Transilvani'a i ținea și ocupă în Viena cu — cestiuni peste cestiuni, referitorie la îmbunetațirea sortii Românilor, pe Andreiu de Mocsonyi îl puse în fruntea noului districtu, formatu din părțile banatice, locuite în prevalența de Români, sub titlul de : supremu comisariu districtualu.

În acésta calitate, Andreiu de Mocsonyi — lucră diu'a-noptea la reorganizarea provinciei, în care se instalase anarhi'a și caotele; paralel la redicarea Românilor, și dresarea și disciplinarea lor, ca să-si pōta ocupa locul de onōre în pamēntul lor stravechiu. El se sbuciumă lucrându — cu credința cătra Domnitoriu, patria și națiune — jos în poporu, tocmai precum frate-sau Petru și cu ceilalți demni reprezentanti ai Românilor se sbuciumau lucrându în Viena, pe când ministrii Majestății Sale, ca după o parola primita din Petropole, fauriau și respādeau reacțiunea, absolutismul, germānismul. Acestea vedēndu-le fratii Mocionesci, pe când Andreiu cu indignațiune își da dimisiunea, în Timișor'a, Petru în Viena, în fruntea unei deputațiuni declară primu-ministrului principe Schwarzenberg, că — „Barbatii de încredere și deputatii Românilor au fost chemati la Viena și ascultati asupra dorințelor și trebuințelor poporului român. precum se vede — cu scopu, ca guvernul imperatescu, cunoscēndu bine acele dorințe și trebuințe, să se ferēasca de a le implini!“

Dar reacțiunei din Viena nu-i veniă la socotēla retragerea Mocionescilor; deci Andreiu, între multe complimente și gajulări — fu numitu președinte comisiei centrale de catastru în Timișor'a, ier Petru fu chematu de referendariu la suprem'a curte imperiala de justiția și cassațiune în Viena. Ambii își mai încercara odata puterile — întru interesul poporului român, dar convingēndu-se, că reacțiunea nu este împedecabila, până nu-si va face ea însasi de capu, la 1856 ambii se retraseră definitivmente, mai vērtoș dupa ce, repōsându într'aceea parintele lor, administrarea însemnatei averi familiare recađu asupra lor.

La 1858 Petru fu asasinatu — în cel mai ticalosu modu, diu'a la miēdiadi în Budapesta. D'aci încōci fratii Mocionesci se retraseră pe la moșiele lor, Andreiu la Foen, dedicāndu-se pe deplin economiei rurale. La 1859 el se casatori, luāndu-si soția pe *Laura de Csernovics*, plāpānd'a fiica a lui Petru de *Csernovics*. (domnul de Macea și Orosinul-micu, ultimul comite al Banatului Timișianu, din vit'i'a primilor domnitori seculari în Muntenegru și a renumitului patriarhu de Ipec, carele la finea secului al XVII-lea, deșertāndu Serbi'a-vechia, a trecut dincōci la noi cu 40,000 de familii sērbe și a întemeiatu națiunea și ierarhi'a sērbesca.) — o femeia de cea mai înnalta cultura, plina de sciințe și de grație.

Asta sacra legatura — i-a fost isvorul fericirii sale private pe pamēntu, care fericire de buna sēma își atingea culmea, dēca ceriul se îndurā să o încorōne macar cu unu singuru copilasiu! Acestu simțiu de fericire a fost totd'odata îndemnul și — așa dicēndu caus'a, că Andreiu de Mocsonyi, dupa ce politic'a lui Bach la Solferino își rupse capul, cu începutul anului 1860, ier se decise a pași în aren'a politica. Acum dēnsul nu mai avea pe valorosul sau frate Petru de conlucratoriu, dar avea în sprinten'a sa femeia o busola fina și sigura, și cuvēnd își ingagă pe *V. Babesiu*, din școl'a lui Petru, cu tōta activitatea, tōte sciințele și esperințele sale — de ajutoriu. Astfel Andreiu de Mocsonyi inaugurā o noua direcțiune, noua lupta, sēu mai dreptu vorbindu, *nōua perioda*, amu putē dice — a sa

propria, în luptele nōstre națiionale, ținēndu contu cu scrupulositate de împregiurări, de interesele cele mari ale monarhiei și dinastiei, ale țerilor și popōrelor, ale națiunei romāne special. Vom atinge și de acēst'a numai scurtu, în trasurile principale ale ei, fiindu o es-punere și o critica detaiata tocmai a acestei periode și programe politice — neoportuna și neadmisibila, pe cât mai sūnt în viēția și în orbi'a lor innomoliti — înca fōrte numerosi factori, cari pe fația și în ascunsu, din nepricepere sēu interesu particularu — se facuseră contrari și împedecatori ai aceleia.

*

Abiā Andreiu de Mocsonyi eșise din singuretatea sa în ultimele zile ale lui ianuariu 1860 și la începutul lui februaru se presentase în Viena, când foile publice și notara acēst'a ca unu evenimentu, ier monarhul, carele decisese a-si consultā „consiliul imperialu“ asupra greutăților situațiunei și politice de urmatu, spre regenerarea monarhiei, spre acestu scopu a estinde sfer'a de activitate și a sporu numeru aceluasi consiliu prin atragerea celor mai probati barbati de prin tōte părțile, între cei d'ântăiu il chiamă în sinul acelu consiliu al seu imperialu. Andreiu de Mocsonyi avea să represente aci pe cele 15 sute de mii de Romāni ungureni și banatieni, pe când pentru Transilvani'a erā chiamatu episcopul *Siaguna*, ier pentru Bucovin'a bar. *A. Petrino*.

În lun'a lui maiu a acelu anu, consiliul imperialu înmulțitu se adunā și-si deschise ședințele. Membrii sei, 120 la numeru, se formara în grupe și partide, dupa diferite principii, scopuri, programe. Mocsonyi le esamīnā un'a câte un'a, se consultā cu toti corifeii, specialmente cu colegii sei romāni; dar — ceea ce cautā, nu putea să gasēasca nici într'o parte: „adeveratele interese ale tuturor popōrelor — ca punctu de mănecare“. De aceea el isi combinā program'a sa proprie, pe care o statori numai cu Babesiu, carele se bucurā de deplin'a lui încredere și avea chiamarea d'a-i representā și operā cugetele în publicitate.

(Va urmā.)

Doru de mama.

! maic'a mea iubita,
Departate sunt de tine,
Si-i multu de când la sinu-ti
Tu nu m'ai strinsu pe mine.

Când me gândescu la ceasul
Doritu al revederii,
Se stingu in al meu sufletu
Vapăile durerii.

Dar când gândescu, că pōte
Tu n'ai se-mi iesi in cale,
Că fratele ori sor'a
M'a 'ntimpinā cu jale!

Chinu greu me sagetēza
Si gāndu-mi se 'nfiōra,
Si lacrami ardietōre
Din ochi-mi se stracōra.

Sciū bine, că in lacrami
Petreci de dorul meu,
O! maic'a mea iubita,
De-al teu doru plāngu si eu!

M. Pompiliu.

Misteriul Noptii.

— Romanu, de *Claire de Chandeneux* —

(Urmare.)

— Să ne rentorcem, dle; deja e pré târđiu, —
dise tiner'a feta.

Și incetul ei pornira spre casina.

Pe căile ce conducu din salône în gradina se totu preumblau înca niște dame îmbracate bogatu, și se jucau niște copii, cari nici decât nu voiau a merge să se culce.

Ei începura de timpuriu viét'ă ce traiau mamele lor; mai toti erau întotționati și umpleau aerul cu hohote vesele.

Jocul acestor copii facea înca și mai poeticu locul pitorescu, în care ănsasi natur'a pareă a se desfeta în varietatea sa încântătoare.

— Ce amabili copii blondini! — dise Varvara, pe când neteđi perul unuia din cei ce i venira în cale.

— Cât de veseli! — adause Pascal.

— De câte ori am visatu, că prin parcul Corsierului voi vedé niște fiintie atât de dragalasié fugarindu-se vesel de ici côle... Acésta ar însenină ădilele be-trâne ale matusiei dtale...

Și par că i-ar fi parutu reu, că a amintitu acestu obiectu delicatu înaintea lui Pascal, și că și-a manifestatu lui o dorință secreta, fără să fi privitu la el, își luă bračiul din al lui, și ușora ca o silfida, se urcă sus pe trepte și cu îmbracamântul seu negru se adânci între damele cu toalete de lucsu din salône.

— Scump'a mea, — i strigă dn'a Forster, — tu și eu sântemu victimele unei amagiri urite... Generalul Hutter nu este aice... îndesertu l'amu caută...

— Nu? — dise Varvara spariata, care se nroși pučintelu.

— Cutare colonelu Hunter a produsu confusiunea. Întipue-ti, Pascal, cât de tare m'am miratu, când directorul casinei a condusu la mine cu tóta solenitatea pe unu omuletiu micu, îngâmfatu și fără nici o importantia, pe care nici odata nu l'am vedutu, în locul generalului Hutter, care e unu omu naltu și robustu... Ce e dreptu, trecura trei-deci de ani de când îl veđui mai pe urma... dar fără 'ndoiela numai decât l'așu fi cunoscutu. Să mergemu, Pascal; vino Varvara! Deja de multu nu m'am culcatu așa târđiu. Și tôte aceste pentru acestu micu colonelu Hunter!

Pascal mergea adâncitu în cugete de-alătura matusiei sale, și par că cercă cuvintele, cu cari să mângae pe be-trân'a lady. El își exprimă distrasu acea speranția, că acésta mica abatere dela îndatinările sale nu va fi spre stricarea sănetații sale.

— Cine scie? — dise dn'a Forster, înaintându de bračiu cu Pascal spre trasura. Tu te-ai preumblatu așa de multu, par că ai fi înamoratu.

„Par că ai fi înamoratu!“ La auditul acestor cuvinte, Varvara își acoperi fač'ă înroșita cu batist'a sa decorata cu dantele.

Par că ai fi înamoratu! Pascal fu suprinsu, că aceste cuvinte stêrnira în internul seu unu echou curiosu, care pentru el fu cât se pôte de placutu, și nici nu se miră, că matusi'a lui vorbesce astfel.

— Cine scie, — cugetă el; — dóra matusi'a mea nici nu se amagesce, și deca suferințele celor trecute n'aru fi tēmpitu cu totul spiritul meu, dóra Varvara ar fi unic'a femeia, a cărei grația m'ar puté cuceri.

El eră convinsu, și nu se 'ndoiă nici unu momentu, că anim'a unui omu de trei-deci de ani se pôte cu totul reci.

IV.

În ăiu'a următoare Pascal se deșteptă cu suveniru pline de bucuria. I se remprospetara placerile serii tre-

cute: preumblarea, conversarea, music'a, cuvintele Varvarei și roșeti'a care i acoperi fač'ă.

Fantasă asupra acestor amintiri. Se simțea ca omul, care deschide unu dulapu de multu închisu, și în acela își gasesce obiectele favorite, a căror întrebuintare înca nu le cunoscea.

Credea, că anim'a lui s'a recitu cu totul și că a muritu, dar celu pučin a remasu în spiritul lui întipuirea, pe care — își ăcea el — o dragalașa figura femeiesca, dupa trecere de ani, ierasi a deșteptat'o.

Pe acésta femeia o zari el mai ăntăiu sub ferestile sale, când le deschise des-de-deminetia, ca să se delecteze în aerul placutu și parfumosu al lacului.

Miss Varvara, ca buna economă, se scolă timpuriu și deja se 'ntorcea din despartiamētul servitorilor, care se afla în departare de câțiva metri de castelu, unde dete ordinele sale.

Ea trecea cu pasi lini prin coridoru, ceea ce ședea atât de bine demnității grațioase ce reversă tóta fiint'ă sa.

Lui Pascal i parū, ca și când unu farmecu nou ar înzestră pe acésta figura frumoșă. Par că unu zefiru ușoru ar fi trecutu pe dinaintea lui.

Unu cugetu secretu pareă a cuprinde tóta fiint'ă lui. Ea își înclină capul înainte; fač'ă-i eră mai palida decât de comunu, radiele de sórele se jucă în straluciri aurie cu perul ei blondinu.

Pascal priviă cu placere acésta feta încântătoare; abiă putea să-si desparta ochii de ea. Uimitu se întrebă apoi, că cum de n'a observatu el tôte aceste mai de multu?

Și cu surisu glumetiū își response:

— Dar acestu lacu vėnetu și acesti munti albi te-au transformatu în o dispozițiune cu totul poetica. Se pare, că ti-ai lasatu în cancelari'a advocațiala amagirile și spiritul teu rigidu.

Nu peste multu întră în odai'a lui unu servitoru, și înscieintă cu umilintia, că astadi dejunul se va servi cu o ora mai târđiu decât de alta-data în dumineci.

Pascal de Guerras nu atribui mare importantia acestei schimbări și nici nu se ocupă multu de ea; ma se bucură, căci astfel putea să realizeze unu planu al seu, d'a caută în stradele valóse-muntóse ale Lausanne-ei biserica catolica, pe care în preumblările sale de pân' acuma nu o observă.

Când ajunse în coridoru, ca prin parcu să mērga în orașu, se 'ntelni cu miss Varvara, care eră cu totul gata, și pareă, că dēns'a asemene s'a gatatu a merge în orașu. Ea rugă pe Pascal să o însotiēasca pâna la be-trân'a lady care deja îl aștepta.

Tiner'a feta rosti aceste cuvinte în tonu linu și placutu. Pascal nu fu în stare să observe nici urm'a rigidității de odinióra pe acésta fač'ă.

Matusi'a lui ședea în salonul de primire, ținēndu bibli'a în mâna, și cu fač'ă cam impacientă, dar amical, dise lui Pascal:

— Aibi bunetate și-mi întinde bračiul... au trecutu dece minute de când te așteptu.

— Ceru scusele mele, iubita matusia, dar numai acuma aflai, că voiti a eși cu mine, — response tinerul.

— Cum? Servitoriul nu ti-a împartașitu dorinți'a mea?

— Numai atăta mi-a spusu. că dejunul se va servi cu o ora mai târđiu. Altu ceva nu.

— Neghiobul! și cât i-am esplicatu! Dar acuma să mergemu; nu-mi place să întârđiu.

Trasur'a așteptă la trepte.

(Va urmă.)

S A X O N U :

Calindarul septemănei.

Ziua sept.	st. n.		Numele sântilor și serbatorile.	Sorele	
	v.	n.		resare	apune
Dumineca	21	3	Ap. Cuadrat d. Magn.	6 17	5 43
Luni	22	4	Mart. Foca.	6 19	5 41
Marti	23	5	† Conc. S. Ioan Bot.	6 21	5 39
Mercuri	24	6	Mra Tecla.	6 24	5 34
Joi	25	7	Cuv. Eufrosina.	6 26	5 33
Vineri	26	8	† Ad. S. Ioan Ev.	6 28	5 32
Sâmbeta	27	9	Mart. Calistrat.	6 30	5 30

Instrucțiunea femeii române.

„Sunt ceasuri de placere, de dulce mângăiere,
Ce 'n cumpen'a vieții tragu ani mulți de durere“.

Începu cu aceste cuvinte ale lui Alesandri, ce-mi venira în gându tocmăi când asistam la examenul elevelor de pedagogia, ținutu la 3/15 septembrie a. c. în sal'a institutului din Arad. Erau 21 la numeru și anume: 7 curs. I, 9 curs. II, și 5 curs. III. Esaminatori dnii I. Russu, dr. A. Șandoru și inv. P. Popoviciu. Între oșpetii ce se interesă de progresul culturalu erau înainte de amădi dl protop. Turbanu, dr. Popa, dr. Petroviciu, mai multi învetiatori din diferite părți, și vr'o câteva dame. Ilus. Sa Dl episcopu fiindu la primirea teologilor, veni numai dupa amădi, și însoțitu de dl V. Babesiu.

Esaminarea a fost din toate studiile prescrise. Respunsurile la obicetu, precise și îndestulitoare. Când gândim, că cele mai multe din eleve au pușin'a pregătire din școalele noastre, și studiile pedagogiale înca le facu privatu, apoi sporiul — bă zelul spre a se califică pentru o chiamare consciințoasă cum e învetiatori'a, trebuie să fia pretăuitu.

Nu e greu a escolă studiându regulatu, și ascultându nentreruptu predările profesorilor de specialitate; înse cade nespusu de greu când e contrariu. Nu e bine a se pregăti pentru învetiatori'a studiându privatu, căci cunoștințele sânt pră marginite; dar nu e nici așa reu cum pōte fi la o studiere comuna cu tinerii, unde pentru femeia partea mai mare a timpului se perde cu acele studii ce pentru ea în viēti'a practica nu au folosu.

E greșitu a pune june și juni în o sala, și-a le da în comunu o mulțime de sciinție. Ce pentru barbatu este necesariu, pentru femeia are folosu numai spre a cocheta cu ele. Studiile elevelor au să mērga numai pâna la unu locu paralel cu a tinerilor, apoi ele iau alta direcțiune. Casnicia, industria și economi'a au să fia apoi momentuose, căci deca ne trebuescu școale, trebuescu nu numai ca să învetiāmu poporul carte, ci și modul spre a-si redicā buna starea sa. Femei'a ce se dedica învetiāmētutui, are înainte de toate să fia instruita și cultivata dupa natur'a ei, căci ireparabil s'ar simți când instruita dupa programul tinerilor n'ar fi nici femeia, nici barbatu.

Resulta dara, că cum separāmu secsele în școale elementare, asemenea și în preparandii sē-o facemu. De sciinție mōrte — nefolositoare sē ne ferimu. Femei'a ce învetiā. sē și pricepa a traduce cele învetiate în viēti'a, astfel câștigāndu-si abilitatea a se cultivā mai departe prin cugetarea și observarea propria. Școl'a are să deștepte facultățile, cu deosebire internul spiritului și al sufletului, apoi voi'a și diliginți'a trebuie să conduca spre perfecțiune.

Școale de aceste — preparandii de femei nu avemu,

pōte înse că vom avē pe viitoriu. Și pāru e greșitu a ne gândi la o instrucțiune cum ar suferi natur'a ei mai pușin.

Femei'a romāna a fost dōra cea mai uitata și remasa îndereptu, căci la vremuri bune și rele se socotiau numai cum a pregăti barbati inteliginti, cari apoi sē conserveze și sē elupte națiunei drepturile ei. Vreme multa s'au trudit cu redicarea ore-cārei inteliginție, și iēra vreme multa a costatu pâna la convingerea, că numai cu barbati învetiati națiunea n'a mai spori, căci chiar acei alesi dela cari se așteptā mai multu, își inau-gurau calea vieții, casatorindu-se cu straine.

Și unde s'a facutu așa, unde femei'a a fost scū este de alta națiune, apoi barbatul fia romānu cu capu de fieru, ba chiar apostolu națiunei — pâna-i lumea nu va audī copiii sei dicēndu că sūnt romāni, afara că lupt'a pentru esistintia i-ar silī.

Femei'a în familia are acea putere, ce are picurul de apa asupra stāncei, dice unu bravu naționalistu de odiniōra, în a căruī casa se vorbescu acum tōte limbele. numai romānesce nu!

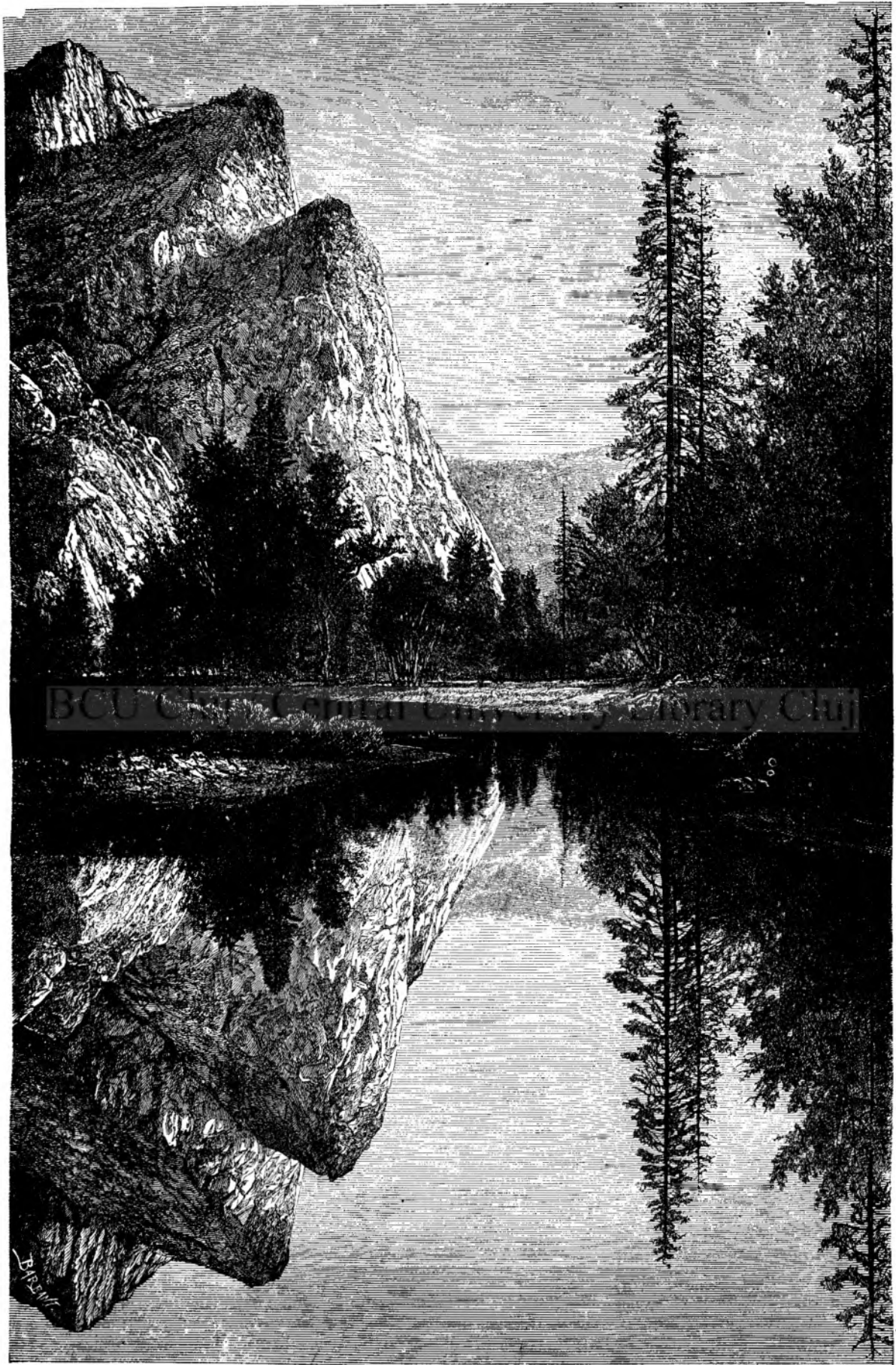
Multu timpu a trebuitu femei'a romāna să steie umilita înaintea strainelor ce progresau, și se audta vecinicul bocetu: „N'avemu femei culte“. Peste destinul ei zacea sinistrul velu al uitārei, cu tōte că unu poetu mare a disu: „Că deca națiunea romāna va ajunge în respectul celorlalte națiūni, are să multāmēasca acēst'a numai ficele ei“.

Trista și parasita pe unu desertu, erā fāra prieteni. fāra școale, ba fāra instrucțiunea elementara, înse cu credinția în ānima, și cu virtutea în faptu. Astadi înse sōrtea ei s'a schimbatu, ea-si serbēza renascerea, căci s'a pusu pētr'a fundamentala la instrucțiunea și luminarea ei. În serbarea bucuriei, în aceste ceasuri de dulce mângăiere, cari în cumpen'a vieții ei tragu ani mulți de durere, femei'a romāna rostescē Ilustritāții Sale dlui episcopu I. Mețianu grațitudine adānca, căci ea unu parinte a fost āntāiul care s'a gânditu la destinul ei. āntāiul care a redicat'o din întunericu la lumina, āntāiul care s'a ingrigitu de instrucțiunea ei.

La anul 1875/6 primele preparande private puseru examenul. Erau pușine atuncea, înse anii urmatori adu-sera mai multe. La începutu și școalele de fete erau cu raritāti în comunele noastre, și unde erau multi macāi capul clevetindu durat'a lor. Acum înse haru ceritū și aceluī ce duce destinele instrucțiunei femeiesci, avemu școale mai multe, învetiātorese nu cu cine scie ce propocșēla înnalta — ei harnice în chiamarea lor, și stăruitōre în a plantā totu ce este moralu și folositoriu în școlā și familia.

S'ar simți acum necesitate de-o preparandā, necesitate accentuata de Ilus. Sa dl episcopu și în congresul trecut. Înființarea ei ne-ar parē grea, căci o zapacēla urita a utopitu ori ce zelu de întreprindere. Când înse s'aru pregāndi acei ce se mai interesēza de cultura, și cei ce simțiescu lips'a unui institutu mai înnaltu pentru ficele inteliginției, aru socoti, că o preparandā proveduta cu internatu ar fi tocmăi școl'a mai potrivita, pentru fetele lor — atunci ori ce greutate ar perī. În Germāni'a ficele clasei mai inteliginte frecuentēza asemenea institute; ēnsesi principese din cas'a imperiala, sūnt mādre de calificāțiunea de învetiātorese ce au. De ce ore nu s'ar putē și la noi asemenea face?

Începutul esista, cursurile preparandiale sūnt deja, ar trebui înca o socotire sānetōsa și o persōna cu inițiativa, apoi niște sacrificie, și ide'a s'ar faptu. Chiar întēmplarea ca unu apropo ne indica întreprinderea, căci institutul drelor Papp din Arad, unde atātia parinti romāni își internau ficele lor, acum s'a închisu. La mișcāmētul ce se observa în multe părți, cu-o unire de puteri, și nu cu prē multe sacrificie s'ar putē în

Lacul-og Linda în valea Yozemiti în California.

scurtu timpu înfintă o pedagogia cu internatu, și dōue lipse s'ar acoperi: amu avē preparandia de învetiatorese și preparandia de femei culte.

Parinti și prieteni ai femei române, gânditi că și ea face o jumetate din națiune; gânditi, ve rogu, la instructiunea ei, căci puteti; esemplul dvōstra ar da tară și sufletelor mai... slabe.

Emilia Lungu.

Lacul-oglanda în valea Yozemiti în California.

Frumōs'a ilustrațiune din nrl presinte înfașeaza unu locu pitorescu, valea Yozemiti în California, un'a din cele mai admirabile locuri din căte a creatu natur'a.

Încungurata din tōte părțile de niște stânci gigantice, acēsta vale este mai multu o prepastia, unde numai cu greu poti petrunde, de și mai pân'acolo duce calea ferata Pacific.

Va sē dica e unu locu închis; riurile numai cădēdu din stâncă în stâncă potu sē curga în lacul din acēsta vale, dar tocmai prin acēsta cadere i dau timbrul cel mai romanticu, căci se formēza o mulțime de cataracte, prin cari ap'a cade din o înalțime de 300 de urme.

În fundul vlei domnesce linisce adâncă, întocmai ca într'unu mormēntu, acolo esti isolatu de lume, nu simțesci vēntul ma nici mișcarea aerului. Acēsta linisce e caus'a, că lacul din vale nici odata nu este tulburatu de fluctuațiunile valurilor, ci e purure limpede și linu. Aceste dōue însușiri: curățieni'a și starea ei lina i dau o putere reoglandatōre admirabila. Caletoriul, carele sosece acolo, în momentul primu nu scie dēca viseza sēu vede realitate?! Lacul reoglandēza totu tabloul, încât acesta se vede de dōue ori, odata în sus și odata în jos, iēr lacul par că nici n'ar esistă.

O adevērata oglinda este acēst'a, în care dōmn'a natura isi admira grațiile sale. De aceea acēstu lacu cu totu dreptul se numesce: lacu-oglanda.

I. H.

Literatura si arte.

Unu vechiu cunoscutu al cetitorilor acēstei foi reapare în nrl presinte. Sânt tocmai doi-spre-dece ani, de când dl Miron Pompiliu, unu june talentatu din părțile Beiușului, și atunce colaboratoru internu al nostru, s'a dusu în Români'a și nu s'a mai rentorsu. De atunce dēnsul, prin diligenția și studiu, s'a avēntatu atât în literatura, cât și în viēt'i'a publica la o trēpta considerabila. A publicatu unu volumu de balade populare și căteva studii și critice în „Convorbiri Literare“, și a ajunsu profesoru la școl'a centrala de fete în Iasi. Dar poesii n'a publicatu ani îndelungati. În fine, dupa acēsta reserva lunga, a reparatu și pe terenul acesta, și în „Convorbiri Literare“ din julie și august an. c. iērasi a începutu sē publice poesii. Dorul de locul seu natalu, și reminiscențiele cari il atragu la fōi'a nōstra, unde a datu la lumina primele sale încercări, il îndemnara sē tramita și nōue căteva din colecțiunea sa de poesii inedite. Din aceste publicămu un'a, ca întroducere, în nrl presinte, și salutāmu cu placere pe vechiul nostru confrate reivitu în șirul colaboratorilor nostri!

O broșura polemica ni s'a tramisu din Sibiu. Ea pōrta titlul: „Anticritic'a broșurei anonime publicate asupra celor dōue congrese naționale bisericesci din 1873 și 1874 — De mai multi deputati ai majorității congreselor din 1873 și 1874“. Broșur'a acēsta, precum arēta și titlul, este unu respunsu la o critica ce s'a facutu de cătra mai multi membrii din minoritate asupra acelor congrese. Cestiunea e atât de delicata, încât noi nu gasimu oportunu sē o divulgāmu în publicitate și

prin press'a periodica. Ea se ocupa de durerōs'a disarmonia ce s'a ivitu, de când cu alegerile de mitropolitu și episcopu, între unii barbati de frunte ai bisericei ortodoxe orientale române. Apera sēu critica pe acēstia, și în deosebi despre Șaguna conține unu capitlu fōrte remarcabilu.

Di Iosif Șterca Siulutiu de Carpenișu, în Sibiu publica invitare de prenumerațiune la partea III din „Memoriul“ seu. Cuprinsul va fi: 1) Resfrângerea și îndreptarea mai multor neadeveruri, faprice și istorice, cuprinse în biografi'a mitropolitului Șaguna, scrisa de archim. N. Popea. 2) Mai multe fapce și întēplări memorabile din anii 1848/9, 1861, 1863/4, 1865, privitōre la istori'a contimporana. 3) Monografi'a Abrudului și a munților apuseni, cu preferinția a comunelor Carpenișu. Abrud-satu și Buciumu. Libertățile lor asigurate prin diplome și donațiuni regesci și princiare. Luptele lor pentru independenția. Ajungerea lor în starea de iobagi. Încercarea lor de a se elibera iērasi. Caus'a celebra cu Varga Catarina. Arestarea ei prin vicariul Șaguna. Opiniunea prefectilor români asupra acēstui fapcu, s. a. t. 4) Mai multe episōde memorabile din viēt'i'a prefectului Avram Jancu, necunoscute pâna acuma. Durerea sufletēscă a dēnsului și caus'a nefericirei sale. Ultimele ôre ale prefectului Dobra s. a. t. Broșur'a va fi de 8—9 cōle, pretul 85 cr. tramisu francatu. Terminul prenumerațiunii e 1 nov.

Reuniunea româna de cântu și musica din Lugōșu a arangiātu la 25 l. c. o serata de cântu și dantiu, care a reeșitu escelentu, ca tōte seratele date de acēsta brava reuniune. Cu acēsta ocașiune corul a cântatu și o piesa nōua: „Mersul Adakaleh“, compusa de Kársz și dedicata reuniunii; atât compositiunea artificioșă, cât și esecutarea ei esacta facura mare efectu. Dșōr'a Elena Radulescu a esecutatu cu dl Iosif Czegka eu multu succesu uvertur'a operei „Vilelm Tell“ de Rossini, și unu viforu de aplause fu recunoscinti'a publicului. După concertu urmă petrecerea de dantiu, care dură pâna 'n dōori de ȕi.

Di I. D. Ionescu, simpaticu artistu care voiă sē vina cu trup'a sa a da repesintițiuni teatrale dincōce de Carpati, s'a rentorsu iērasi la Bucuresci. Se dice, că dsa n'ar fi obținutu concesiuinea d'a putē vini cu o trupa în țerile corōnei Stlui Stefan, pentru cuvēntul, că deja aru esiste aice pré multe (!) trupe de acēste.

Abcedaru maghiaru-romānu. Sub acēstu titlu a aparutu în tipografi'a archidiecesana din Sibiu, unde se și afla de vēndare, unu manualu pentru șcōlele populare, de Nicolae Putnok. Pretiul 25 cr.

Biserica si șcōla.

Congresul naționalu bisericescu din Sibiu nu este înca convocatu, și nici nu se scie siguru dēca se va ține. O mâna amica bine informată ni scrie din Sibiu: „Me temu, că congresu nu se va ține în anul acēsta!“ Iēr din Budapesta, asemene din bunu isvoru. primimu acēsta informațiune: „Este fōrte probabilu. cumca congresul ori nu va fi convocatu, ori va fi convocatu mai târđiu“.

Archidieces'a Sibiu. Pentru congresu s'au mai alesu deputati, precum aflāmu din „Telegr. Rom.“, dnii: dr. Iosif Hodoșu asesoru consistorialu, Ioan Bechnitz asesoru consistorialu, Ioan Bran de Lemény capitanu supremu în pensiune, Nicolae Suștai advocatu. — *La gimnasiul romanu din Brasiov* a devenitu vacantu unu postu de profesoru de filologia classica și studiile ajutatōre la acēsta; pentru ocuparea acēstui postu se escrie concursu cu terminu pâna la 10/22 oct. Emolumentele sânt: pâna la depunerea esamenului de cvalificațiune salaru anualu de 700 fl.; dela depunerea esamenului de cvalificațiune pentru urmatorii doi ani salaru anualu de

800 fl., ier de aci mai departe salaru ordinaru de 900 fl., apoi la fia-care 5 ani câte unu adausu de 50 fl., și dreptul de pensiune.

Dieces'a Caransebeșu. *Deputatu pentru congresu* s'a mai alesu dnul: Atanasiu Cimponieriu jude la tabl'a regesca.

Societati si institute.

Societatea pentru fondu de teatru român va tine adunarea sa generala de estu anu in orașul Sibiu, la 17 și 18 octombrie st. n., dupa program'a publicata in nr. 61 al foii nostre.

Asociațiunea transilvana publica concursu pentru urmatorele ajutoare: 25 fl. dela Societatea Transilvani'a pentru unu invetiăcelu de meserii; 20 fl. din fundatiunea Tofalena pentru unu sodalu seu invetiăcelu de meserii, preferindu-se cei din familiile tofalene; dece ajutoare de câte 10 fl. pentru tinerii invetiăceli de meserii. — și urmatorele stipendie: 70 fl. pentru unu tineru, care cercetăza vr'o școlă reala din patria, 60 fl. pentru unu ascultatoru de agronomia, 60 fl. pentru unu elevu de pedagogia in patria, 60 fl. din fundatiunea Galliana pentru unu gimnastu, două stipendie de câte 60 fl. pentru tineri seu tinere, cari cercetăza vr'unu institutu de meserii seu de industria in patria. Terminul pentru toate e 25 oct. — *Despartimentul III*, din Sibiu, va tine adunarea sa generala de estu-timpu in comun'a Tilișca la 3 oct.; directorul despartimentului e dl dr. Ilarion Pușcariu, secretarul dl Petra-Petrescu.

Societatea pentru înfiintarea unei școle de fete române in Oradea-mare. Comitetul alesu de adunarea generala constituitoare, tinu mercuri și joi ședințe; in cea d'antăiu se constitui, alegându-se secretari dnii Ioan Popu și Silviu Rezeiu, cassaru dl Nicolae Zigre. In a două a se luara dispozițiunile trebuincioșe pentru subșternerea statutelor spre aprobare de către ministeriu.

Societatea de lectura a studenților din Blășu s'a constituitu pe anul șolaru curentu la 15 sept., sub președintia dlui profesoru Ioan Germanu, astfel: vicepreședinte Iuliu Grecu, notaru Ioan Sagreanu, bibliotecaru Carol Stoica, redactoru al foii Societății Ioan Maior, toti din cl. VIII, cassariu Virgiliu Brendusianu, vicebibliotecaru Petru Bobu, ambii din cl. VII.

Societatea de lectura a junimei rom. dela gimnasiul r. c. din Clușiu, s'a constituitu in 12 l. tr. st. n. pe anul scolasticu 1880—1 in urmatoriul modu: președinte Gregoriu Iliu VIII, notariu Elia Capusianu VII, redactori Iosif Peteanu VIII, Vasiliu Ganu VII și Gabriel Tiponu VI, cassariu Romul Romantianu VII, controloru Ioan Romantianu VII, bibliotecariu Alesandru Farcasiu VI, vice-bibliotecariu Georgiu Cimoca VI.

C e e n o u ?

Maj. Sa regele va caletori in curënd la Silesi'a. Programul s'a statoritu astfel: La 17 seu 18 l. c. monarcul, trecëndu pe la Rutca și Jabluncu, va sosi in Teschen, ier la 20 in Troppau.

Monumentul lui Papiu Ilarianu. Precum se scie, Academi'a Româna a decisu să redice unu momentu repausatului ei membru Alesandru Papiu Ilarianu. Acestu monumentu, precum ni se scie din Sibiu, la 26 septembrie a sositu acolo, din Kreuznach in Prussi'a renana. Cu aședierea lui sunt insarcinati dnii Baritiu și Hodosiu, cari lucrăza ca să fia gata cât mai curënd. Înăugurarea se va face pe timpul când și Societatea pentru fondu de teatru va tine la Sibiu adunarea sa generala, de siguru in presintia unui publicu numerosu.

Diet'a marti isi alese biuroul, antăiul vicepreședinte baron Ioan Kemény, al doile vicepreședinte Paul Szontágh (de Nógrád), secretari: Baross,

Algernon Beöthy, Aladar Molnár, Iuliu Antal, Strajimir (croatu) și Iuliu Horváth, astfel nici de asta-data nu se alese și vr'unu român, ceea mai de multu totdeuna se facea. Questor se alese Ladislau Kovách. Comisiunile permanente se alegu astadi joi, ier membrii delegațiunii sâmbeta. Primul-ministru Tisza respunse la interpelațiunea lui Miklós in caus'a ligei anti-semitice, declarându, că se potu porni in țera multe mișcări cari nu convinu guvernului, totusi acesta numai atunce le pôte opri deca acele sunt ilegale, seu stêrnescu dușmanii între clase și confesiuni. Deca se va face o astfel de mișcare, guvernul va scie care este datori'a lui. Statutele ligei antisemitice inca nu sunt subșternute spre intarire. Interpelatoru fu multămitu cu respunsul, inse ar fi doritu ca guvernul să fi opritu cu mesuri preventive, cum este casatori'a civila, posibilitatea unei asemenea mișcări. „Dar democratia-sociala, al cărei capu esti și dta?” — esclama Istóczy, escitându ilaritate. In ședința de joi s'a facutu sortirea secțiunilor, ier Madarász a interpelatu pe primul-ministru in privint'a demonstrațiunii navale in afacerea cu Dulcigno, întrebându, deca guvernul va usă de influint'a sa spre a nu se întrebuintia fortia in contra albanesilor?

Sciri personale. *Pr. Ssa Mihaiu Pavelu*, episcopul diecesei oradane, s'a rentorsu mercuri dela Holod, dar in curënd ierasi se va rentorce acolo. — *Archiducele Iosif* deja s'a sculatu din patu și se afla din ce in ce mai bine. — *Rds. D. Ioan Corhanu* se afla in Budapesta pentru cautarea sănătății sale.

Lun'a a două. A trecutu lun'a de miere, și totusi, intocmai ca 'n vieti'a casatoriilor fericiti, avemu să nsemnămu acelasi rezultatu despre colect'a cu cruceriu la societății române din Oradea-mare, care dupa prândiu se ntrunesc la cafea neagra in „Arborele verde”. Chiar ca și la finea lui august, așa și la 30 septembrie rezultatu colectei fu 16 fl. 15 cr.; așa dara sum'a adunata in două luni pentru fondu școlii de fete române in Oradea-mare e 32 fl. 30 cr., care s'a și aședatu in cass'a de economii.

Despre iern'a viitoare silvanistii și economii profesescu, că va fi moderata. Silvanistii de multu timpu facu deducțiuni pentru iern'a urmatore din ierburile din paduri și mai ales din „erycee”. In anul trecutu „erica vulgarus” și „herbacea” erau încarcate cu multe flori. in anul acesta florile se afla in numeru micu, ceea ce insemna, că va fi o iern'a moderata. Din lucrarea albinelor asemenea se pôte face acēsta conclusiune, căci in anul trecutu ele pe timpul acesta deja încetara lucrarea, dar acuma inca albinele totu aduna.

Nazarenii cari se afla mai ales prin comitatele Ungariei de jos aru voi să țina unu congresu, pentru ca să pōta înfiintia o diecesa. Dilele trecute a și umblatu pe la guvernul o deputațiune să întrebe, că cu ce condițiuni s'ar putē ține acel congresu? Inse deputațiunea nu s'a rentorsu cu multa încuragiere, căci până când nazarenii nu vreu să jōre, să platēasca contribuțiune și să fia soldati, nu potu speră spriginul statului.

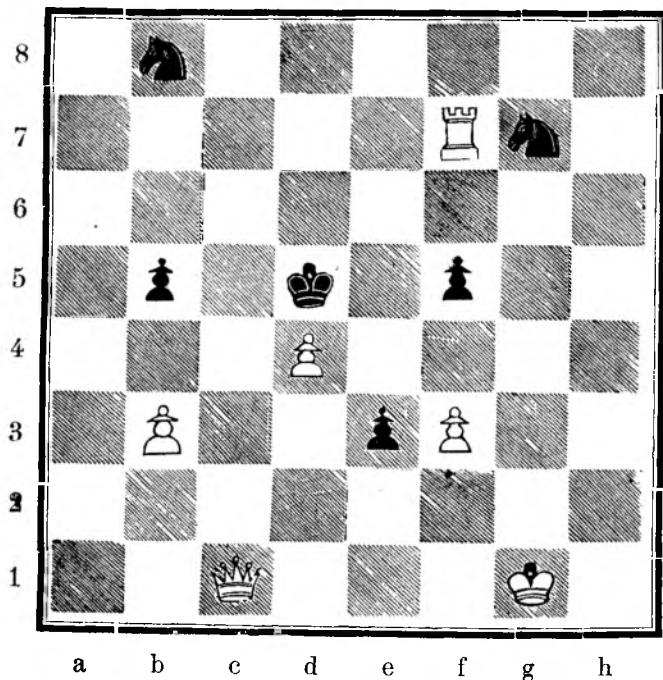
O noua linia de telegrafu se așeza de câteva zile cu mare graba. Acēsta duce din Alba-Iulia prin Zlatna și Abrudu la Cămpeni. Se dice, că in scurtu timpu acēsta linia va începe a funcționa. Stațiuni vor fi la Zlatna, Abrud și Cămpeni. De siguru locuitorii de pe acolo vor salutā cu bucuria acēsta înaintare.

Necrologu. *Ioana Flamandu* nasc. Danu și fiicele Veturia, Constantia, Eugenia precum și fiul Iulianu, cu anima frânta de durere aducu la cunoscint'a on. publicu, eumca iubitul ei soțu, respective tata Macedonu Flamandu, preotu gr. or. in Borgo-Suseni și invetiatoru la școl'a normala din Borgo-Prundu a repausatu in Domnul la 23 l. c.

Problema de șahu.

De Samuil Auranu.

Negru.

Albul începe și la a trei'a trassura dă matt.

Terminul de deslegare este 1 novembre. Ca totdeauna, și de asta-data se va sorti o carte.

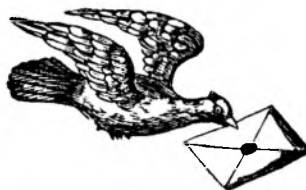
Deslegarea ghicitei de șahu din nr. 39:

Siarmanța damicela,
Cu ochi ca de gazela,
Ornata precum esti,
Pe toate eclipsesi.

Bine au deslegat'o dómnele și domnișórele : Elena Zacharia n. Daminescu, Aurelia Filipescu, Emilia Onciu n. Ciavoșchi, Anastasia Borca, Amalia Popescu, Zoe Dimbu, Minodora Micșunescu, Eufrosina Ardeleanu, Iulia Popescu, Elena Crișanu, Eufrosina Popovicu.

Premiul l'a câștigatu dșór'a Amalia Popescu.

Poșta redacțiunei.

Treiluniul oct.—dec. se va începe cu nr. 75; toti aceia, ale căror abonamente vor expiră atunce, sânt rugati a le rennoi de timpuriu, căci à conto nu putemu tramite fói'a nimeniua. Pretiul de prenumerațiune pe oct.—

dec. este 2 fl. 70 cr. Cei ce aru dorí sê aiba fói'a nóttra și din lunile trecute, sânt avisati că esemplare complete avemu numai din 1 septembrie; pretiul pe sept.—dec. e 3 fl. 50 cr. Începându-se seriile lungi, suplemențele promise pe acestu semestru se vor da în treiluniul viitoru.

Dlui A. St. S. in Sibiu. Precum se vede, n'ai cetitu nr. 50 al fói' nóttré.

Hatieg. De acuma inainte, timpul fiindu mai potrivit, vom publicá mai adese ori. Inse de cele pré mari numai arare ori, căci n'avemu locu.

Versurile : La o domnișóra, Remasiagul meu, Catra Somesiu, Cum se frânge, Catra A., Unu salutu catra orasiul Bistritia, — nu se potu publicá.

Dnei A. G. in T. Ve multiamimu. In curênd vom satisface dorinti'a dvóstre.

Viena Divariul vi se tramite. Amu primí cu placere si niste corespondintie din viét'i'a sociala si literaria-artistica de acolo.

Proprietaru, redactoru ~~responsabilitaru~~ și editóru :
IOSIF VULCANU.

INSERȚIUNE.

Prim'a societate maghiara gener. de asiguratiune
(Az első magyar általános biztosító társaság)

assiguréza

GRATUITU

pe anul primu

case si edificie economice

astfel, ca platirea tacsei,

dupa folosint'i'a anticipativa a anului primu gratuitu,
se începe numai în anul al doile,

déca asemenea edificie se asiguréza la ea pe unu tîmpu de **siese ani**.

Desluciri speciale dau

agenturele principale ale institutului.